

Elmeosztály

Lézungés

A zöld szoba ablakából láttam meg először a szerencsétlen macskát, derékban mintha eltörték volna, az alsó végét egy furcsa szeszélyű alakszabász, mint nagyanyám nagymosáskor az összetekert ágynemű sarkait, megcsavarta, de csak félig-meddig, úgy tessék-lássék, majd egy hevenyészett mozdulattal visszatoldotta a felsőtestéhez. A mellső lábaival kecskeszerűen ugrott előre, csavarodó mozdulattal húzta-rándította magával a derék táján elkeskenyedett törzset, miközben vékony hátsó lábait oldalvást dobálta, e hátsó lábak úgy hatottak, mint homokórából kiálló szőrös karok. Nem tudtam levenni a tekintetemet a macskáról, csak álltam az ablak előtt, az iszonyattal elegy szánalomtól elnyílt a szám, kezemben görcsösen szorongattam a rókatáskába utazótáska velúr fülét. A rókatáskába gyömöszöltem a kórházi holmit a stroke osztályról hazajövet, mindig gondosan, szinte kényszeresen csomagoltam korábban, a kelet és nyugat közötti, szinte állandó utazás rászoktatott az évtizedek során, most azonban hevenyészve, minden rendszer nélkül dobáltam be a reggeli kávéból ragacsos poharat, szennyes törülközőt és bugyit összekeverve a tiszta pizsamával. Csak a telefontöltőt és a két könyvet tettem óvatosan a táska oldalsó zsebébe, minden egyéb zagyván, idegenül, céltalanul hevert el egymáson, alig tudtam a táska füleit összefogni, akkorára duzzadt és torzult az ömlesztett kórházi szennyes- és kacathalom. A fiam már várt a ház előtt, mikor a januári verőfényben kikászálódtam az autóból, elcsodálkoztam, hogy a napfény a fehér garázkapuról lemosta az összes fémes szennyeződést. Örökösen készültünk eltüntetni a garázs lapjai közti illesztések fémelemeiből kiszivárgott, fehér lapokon lefolyó szürkésfekete festéket, de soha nem került rá sor. A januári fény megtette. A kék lakkbőr kékításká közben a földre esett, kissé megtántorodtam a koradélutáni ragyogásban, bele kellett kapaszkodnom a fiam karjába, ő vitte a csomagjaimat, emlékszem, hogy jobb kezében volt a rókatáskába utazótáska, de mire a zöld szobába értünk, valahogy visszakerült hozzám. Ennek az utazótáskának a fülét szorongattam, miközben dermedt borzalommal néztem a szerencsétlen macskát, egy tébolyodott Pygmalion élő, mobil torzóját, ahogy az utcán átlósan áthalad, mint egy bonyolultan mozgó, rettenetes középkori óraszerkezet. Sírni kezdtem, nem volt mit tenni.

¹ Részletek az *Elmeosztály* c. kötetből

Furcsa dolog a sírás, a szememből sós víz folyik, s kimos a réműletből, amibe be-
leragadnék. Ritkán sírok, legtöbbször indok nélkül, kicsit szégyellem is persze, mert
olyan, mint a rahát, török édesség, gyermekkoromban sokszor ettem Csíkban, ragad
mindenre, arcra, fogakra, kézre, rahátos, ragacsos, könnyes minden. A fene a macs-
kát, a fene engem, a fene a sírást, meg a rahátot, mondom, s fájdalommal kicifrázom.
Lamentálás közben megszólal a telefon, csönget, csöng, csörömpöl, hullámszó, mint
a víz alatti homok, végül elhallgat. Királykék szövet a csöngés utáni csend január-
ban, finomszövésű textúrája lágyan érinti a zöldszoba tárgyait, ahol semmi sem
zöld, a sírástól ragacsos arcot, ami idegenül az enyém, a lappangva foltosodó kezec-
ket, ami a rókaszín táskát fogja, és az utcát, ahol keresztben átment a macska, e bonyo-
lult, borzalmasan kalimpáló szerkezet. Ismét szól a telefon, ezúttal kitart, utálatos
műanyag bojtortján, nem enged, tépázza a csend szövetét. Anyám hív. Eltartom kissé
a készüléket a fülemtől, hadd szidjon, csak távolabbról halljam, megkönnyebbül tő-
le. Rosszul bánsz magaddal, egy bőregér vagy, mindent megvonsz magadtól, meg-
fosztod magad, és mi végre, sírba viszed a címeidet, elől-hátul doktor vagy, de egy
palacsintát nem tudsz megsütni a fiadnak, pedig minden hülye tud palacsintát sütni,
ehhez nem kell palacsinta-doktorátus, legalább enned kellene, a kövér embernek a
mosolya is kellemesebb, a tied a bőregér mosolya. Mosolyogtam mindeközben,
nyilván bőregérszerűen, mert anyámnak igaza volt, mondtam is neki a telefonba,
hogy telitalálat a denevér-hasonlat, most hulltam le a mennyezetről, mivel sötétben,
fejfel lefelé lézengek, mióta létezem, és már jóval a szélütést megelőzően. Persze,
mert te mindent elhülyéskedsz! – kiabálta haragosan, s a telefonból, mint a skorpió
farka, kunkorodott ki az anyám mérge. Sajnáltam szegényt, hogy ennyire idegesít-
tem.

Aztán elkezdett az eső cseperészni, de ez már egy másik napra esett, ami hason-
lított a rókatáskás naphoz, mert ismét felhívott telefonon anyám, én ugyanúgy eltar-
tottam a készüléket, miközben hosszasan, mérges farokkal bújtak elő a szavak, az
eső közben nem tudott elállni, hiszen üvegtészta volt ég és föld között. Párizs egyik
dél-keleti külvárosában ettem üvegtészta, kedves, szomorú barátoknál, az emlék
még elég friss, nincs húszéves, mégis vakulni kezd, fémesen és elmosottan látom
magam benne, mint a vakfoltos tükörben az adorjáni budiban. Karcsú és nyakigláb
volt a saint-mauri ház, bepréslődve az elég jónak számító párizsi külváros több-
szörösen csavarodó utcáinak hasonlószerű, képtelenül keskeny házai közé, amelyek
egy fokkal talán elegánsabbak voltak, mint a szomszédos, kevésbé sikkes, kutyaszar-
ros peremváros, Maison-Alford házacska, ahol egy évet laktunk párizsi gyakornok
koromban. Ebben az időben hívtak meg magukhoz több alkalommal Saint-Maurba a
barátaim, ösztövért házuk emeleti ebédlőjébe, ahol az egymás fölötti keskeny szin-
teket összekötő nyikorgó csigalépcsőket átította valami időtlen szomorúság ódon,
enyhén lakkszerű illata, ami minden lépésre kiszabadult a sötét fa repedéseiből. Va-
lahogy angolos légköre volt a háznak, egyáltalán nem volt benne semmi franciás
könnyedség, felszínesség vagy gondtalanság, sokkalta régebbinek mutatta magát,

mint amilyen valójában volt, gyakorta képzeltem, a csigalépcsőn recsegetve felfelé menet, hogy valami komor múlt enyvez össze itt mindent, az járja át a házat, lépcsőt, korlátot, padlót, mint egy észak-angliai sok évszázados kastélyban. Párizsban gyakran esik az eső, az ott töltött évet szakadatlan, kékeszürke esőfüggöny mögött látom, esett akkor is szünet nélkül, amikor Saint-Maurban üvegtészta volt az ebéd egyik fogásán a köret. Élénkzöld levélmintás tálban feküdt az áttetsző tészta az asztal hozzám közel eső felében, és minden erőfeszitésem és kínos önuralmam ellenére olyan elképedve és undorodva nézhettem rá, mint a násznép Hany Istók békákkal teli táljára a lakodalmas asztalon. Olyan volt az üvegtészta, mint a sűrű haját növesztett kocsonya, a kocsonya koponyáját elfedte a kócosan remegő, takonyszerűen áttetsző hosszú hajzat, ami itt-ott reszketve csüngött ki a herendi porcelántál levélkéi között. Mondanom sem kell, hogy nem tudtam enni belőle, bénultan bámultam az üvegtészta látványát, elfordulni vagy másfelé nézni sem voltam képes, végül fojtott hangon csak annyit préseltem ki, hogy ezt most nem. Bántó lehetett az elutasítás, vagy a hangom tónusa, sőt inkább sértő volt, de az üvegtészta emlékképeire is felhúzódik a légyszájpadom, összerándul a garatfalam meg a nyaki izmaid, mint közvetlenül öklendezés vagy hányás előtt. Csak én nem ettem az üvegtésztaból, meg a vendéglátóim kamaszfia, egy alacsony, pufók arcú, letolt nadrágot viselő gyerek, aki furcsa, édeskés, szenvelgő hangon beszélt, és akit néhány évvel később, már Franciaországban dolgozó pszichiáter szakorvosként láttam viszont, amikor a zárt elmeosztályról, ahol heveny szkizofrén téboly miatt kezelték, kimenőre engedték. Figyelsz te egyáltalán? – recsegett anyám a telefonba. Olyan furcsa a hangod, mint aki éppen öklendezik – mondta megrökönyödve, némi riadalommal, mikor mentegőzni kezdtem amiatt, hogy elmerengtem az eső látványán, ami nem tud elállni, hiszen üvegtészta ég és föld között.

Esős ez a február, kétszer, ha szállingózott a hó, kezdetben tétova pelyhekben ringott, később bizonytalan identitású hószemcsékké töpörödve hullott s szinte azonnal elnyelte a föld, és most a tavalyi sárgás fűcsomók és földbuckák nedvei között elegyedik az esővízzel. Nincs télélményem, csak lézengek itthon, mint a lapangva vizesedő hópelyhek, s várom, hogy feligyon az emberevő idő. Idegen tőlem ez az egykedvűség s ez a nemcselekvés, de mióta a stroke osztályról kijöttem, hajlok erre a látszólag apatikus állapotra, sőt néha azon kapom magam, hogy élvezem az eddig nem tapasztalt nyugalmat, az állandó, céltudatos, szövevényes tevékenykedésem megszűntét. A legjobb, hogy elapadt a fontosság és a fontoskodás, és van időm, ami sosem volt, a percek, órák, napok nem másznak egymásra és egymásba tolakodva egy orgazmus nélküli örökös és ostoba orgiában, én meg nézhetek a zöldszoba ablakából ki, vagy magamba be, ameddig jólesik. A macskát nézem, a szemközti szomszéd túlméretezett, morózus, mustársárga macskáját, amint kissé ferdén átpréseli magát a rozsdabarna fémkapuba vágott kerek lyukon, mint egy lomha, elemes plüssállat, amiben kimerülőben van a Duracell. A derekánál megszorul, ekkor visszafelé próbálja magát szuszakolni, hosszú sárga szőre körkörösén kifeszül és

égnek áll a fémluk körül, a dagadt, flegma képű macska pedig néhány pillanatig úgy néz ki, mint egy gyermekláncfű szoknyát viselő szőrös sárga bennszülött. Valamivel később lehetett, hogy a postás néni esőkabátban elbiciklizett a szemközti ház előtt, az eső ekkor már biztosan elállt, mert a morcos, debella macska ott ült mozdulatlanul a fémkapu előtt, olyan volt, mint egy olcsó kínai szfinx oroszlánszerű testtel és példátlanul mafla pófával. A postás néni fiatalabb, mint én, az alakja a zsákszerű formaruha miatt nem kivehető, az arca almaszerű, minden kiemelkedés egyneműnek tűnik rajta, az orrát és a száját fel lehetne cserélni egymással, mit sem változna a jellege: alma így is, úgy is, mosoly nélkül. Mert mosolyogni, azt nem láttam soha, bár kezdetben bátortalanabban, később szinte vérszemet kapva igyekeztem vele beszédbe elegyedni, derűsebb szót és mosolyfélét kicsiholni belőle. Furcsa szokásom ez, a bennem lakó bohóc alakoskodik ilyenkor, úgy véli, hogy semmi nem tesz jobbat a szomorúságnak, mint a nevetetés. A cirkuszok fülig nevetősre mázolt bohócai folyton szaladnak, ugrándoznak, bukfcencet hánynak, miközben mindegyre felnevetnek, amit legalább olyan mélységesen szomorúnak és kínosan lehangolóknak találtam már óvodás leányka koromban, mint a kopott oldalú muflonok látványát a csfkszeredai vendégcirkuszban, szóval a nevetgélő és bukfcencező bohócok láttán keservesen sírva fakadtam és soha többet nem voltam hajlandó cirkuszba menni. Szidott és éretlenkedett is anyám, hogy milyen hisztis és komplikált ez a leányka, minden normális gyermek örvend, ha cirkuszba viszik, de ez nem, ennek százféle baja van, százféle féreg rágja s csak olvas ész nélkül, maholnap felnő, de egy rántást sem lehet rábízni, mert ha az orra alatt ég le, akkor sem érzi. A rántás szóra néha még összerándul a gyomrom, nem is annyira az égett rántás szagától, hanem az anyám kiabálásától, persze igaza volt szegénynek, kire bízhatta volna a rántását, mikor ő öt emberre mosott a keverőtárcsás mosógéppel a fürdőszobában. Elég cirkusz volt az élete, mondta gyakran, de azért a jegyeket kezdetben megvette mindannyiunknak, én azonban konokul nem voltam hajlandó többé cirkuszba menni, a nevető bohócok láttán érzett túrhetetlen szomorúságot nem tudtam elviselni. A gyermekkor e bohóca megsejthette, hogy nem kerül sor több találkozásra, ezért valahogy és mindörökké tanyát vert bennem és itt alakoskodik hébe-hóba, mert azt hiszi, hogy semmi nem tesz jobbat a szomorúságnak, mint a nevetetés. Hát, a postás nénit csak nem sikerült megnevetetnie, de még egy ezüstös fejszesuhanásnyi mosoly sem játszott a postás néni almaarcán soha, ugrándozhatott és vigyoroghattott bármennyit a bennem lakó bohóc. Persze, csak később mondta Rózsika néni, a kortalan és macskátlan szomszédasszony, hogy a postás nénit megtámadta egy kutya, mikor a nyugdíjakkal karikázott a másik utcában, azóta fél az emberektől, mert szerinte a kutyákat az emberek rontják el, mint minden mást is ezen a világon. Elcsapják a szerencsétlen ebet, a pária meg csak lézeng, s mikor már a lézengés is kín neki, akkor megmarja az embert, mert nincs egyéb, amit megoszson, csak a lézengés kínja. A páros oldali házak voltak most soron, a postás néni a kifli alakú utca végén szokott megfordulni, legalábbis erre a következtetésre jutottam a karikázás ide-

jét meg a házak számát latolgatva. A csengetésre kidugtam a fejem a nappali ablakán és megláttam a mosolytalan almaarcot, fel sem nézett a fehér kapu kékes árnyékából, szinte csak úgy mellesleg mondta, inkább csak elejtette, hogy ajánlott levele jött. Egy pillanat, magamra veszek valamit, máris jövök – csicseregem ki az ablakon, mint egy februári pacsirta, de semmi jele nem volt annak, hogy e madárdalutánzat hatott volna rá. Azt hiszem, inkább ingerelte, számtalanszor hallhatta ezt a mondatot különböző változatban a tápéi, beszélhetnéktől hevített asszonyoktól, akik locsogásukkal fenntartották, ő meg nem tudott addig odébbállni, míg át nem vették a küldeményt, levelet, nyugdíjat, akármit, és alá nem írták az átvételi elismervényt. Személyi igazolványt kérek – mondta morózusan, egy szuszra, szakasztott azzal a hangsúllyal, mint a fiatal, kerekarcú rendőr a Tiszaparton, mikor meglátott a klinikáról hazafelé jövet. Lehet, hogy a fia, gondoltam felélénkülve, és mármár nyílt a kérdésre a szám, hogy megtudakoljam, hogy van-e egy rendőr fia, de a tekintetét látva lenyeltem a születő mondatot, a postás néni ugyanis elnézett melletttem, sőt olyasféle haraggal súrolt a tekintete, mintha én csaptam volna el a kutyát, amelyik hajdan megharapta. Rendesen írja alá a nevét, ne doktor krikszkrakszot írjon nekem! – reccsent rám – mit képzelsz, ki fogja ezt kiolvasni! Vagy azt hiszi, attól, hogy doktor, mindenfélét írhat? Most mit tegyek – kérdeztem tétován, látva szálkás, vékonyszálú, hullámzó betűkkel odavetett aláírást, ami, mint az érett búzamező, szemnek szép, de csak kaszálni lehet, olvasni nem. Írja oda nyomtatott betűkkel, azt csak tudja! – jött az instrukció. Ezt tudom, palacsintát viszont nem tudok sütni! – vágtam ki diadalmasan, és bolondul boldognak éreztem magam, kezemben egy francia ajánlott levéllel, ahol a nevemen szokás szerint nem volt ékezet. Hogy jön ide a palacsinta? – nézett rám a postás néni, és azt hittem álmodok, vagy hallucinálok, mikor megláttam a kissé sárgás, enyhén egyetlen, majdnem bájos fogsort, amint a széles mosolyra csúszott ajkak között újszerűre mintázta az almaarcot.

A francia levelet felbontottam és eldöntöttem, hogy jövő héttől visszamegyek dolgozni. Meg kell győződnöm az orvoskollégát, hogy visszaengedjen. Vége a lézen-gésnek.

Claude Morel

Valószínűleg sovány volt, amikor bilincsben behozta a rendőrség az osztályra. Második szombati készenlétem volt abban a hónapban, túszerű, fémszürke eső szemerkélt hetek óta, kitaróan és hiábavalóan szurkálta a köd sűrű fátyolszövetét, amit csak az autók szakítottak fel itt-ott, de a ködfoszlányok csakhamar összefolytak és betöltötték az autó ütötte lyukakat. Semmi más nem utalt a télre Poitiers-ban, csak a kínzó fényhiány és a nyirkosság, a kiterített ruha napokig nem száradt meg, csak áthatóan bűdös lett. Folyton zárt térben kellett létezni, keringtem az otthoni és a kórházi falak akvárium-labirintusában, nappal is állandóan égett a villany, a neon-

fényben fürdő falakon kívül szürke árvíz borította a világot. A zártosztályon kezdem a vizitet szombat reggel, a zártosztály felé vezető folyosón Edgar Degas reprodukciók, tüllszoknyás balett-táncosnők között érkezik az ember a biztonsági ajtóhoz. Balettmesteri léptekkel haladok hosszú fehér köpenyemben, fejem fölött zsi bongnak a lányok, szinte összeér a két oldal táncosainak sora, olyan keskeny a folyosó. A csőfolyosó végén halvány zöldeskék biztonsági ajtó, mintegy visszaköszön a tüllruhák színe benne, választékos ízlésre vall. A zártosztály Degas-ról kapta a nevét, nyilván azért, hogy az impresszionista könnyedség enyhítse a társuló komorság súlyát. Csengetni kell, akkor is, ha kulccsal és beléptető kártyával jövök, a személyzetnek tudnia kell az érkezésemről. Szinte mindig teltházas a Degas, állandóan foglalt benne a két elkülönítő szoba is, örökösen zsonglórködni kell, hogy a legveszélyeztetőbbek számára helyet találjunk. Degas tüllruhás osztályán a téboly rétegeit, a rémület bugyrait és az őrjöngés fokozatait kell osztályozni és rangsorolni, ez a dolga a szombati készenlétes orvosnak is. Ezen a szombaton az én dolgom. Úgy döntök végül, hogy Momót visszaengedem a Caude Monet-ra, a pszichotikus betegek osztályára, ahol tüllszoknyás balerinák helyett tavorózsák fedik a falakat és a betegek viszonylag szabadon mozognak. Momó, rendes nevén Mohammed, jámbor, tagbaszakadt, az utóbbi időben erősen meghízott, enyhén szellemi fogyatékos fiatalember, akinek járadékából él egész családja, és ő rendkívül büszke, hogy eltarthatja apját, anyját, fivéreit. Kiváltképp azóta, hogy a szintén fogyatékos és elmebeteg lánytestvére élettársat talált magának és elköltözött otthonról, így kizárólag Mohammed járadékára számíthatott a család. A járadék esedékességekor gyakrabban látogatják a szülők, ilyenkor Momónak becézik és hoznak cigarettát neki, némi édességet, majd a járadék folyósítását követően megszűnik egy ideig a látogatás, meg a cigaretta is, ami miatt Mohammed elképzelhetetlen dührohamokat kap, és fél kézzel dobálja az útjába kerülő asztalt, szekrényt, tűzoltó készüléket. Érthetetlen és csodával határos, hogy még nem ölt meg senkit, mindössze egyik ápoló lábszárát súrolta a falról letépett tűzoltó készülék nyaka, az áldozat lilás zúzódásokkal megúsza. A dührohamok során csak négy férfiápoló tudja lebirkózni Mohammedet, és ilyenkor néhány napra a tavorózsás osztályról a tüllszoknyásra kerül. Előfordul, hogy megérzi az indulatok előszelét, így legutóbb saját maga kérte, hogy vigyék a Degas-ra, noha rettegett az elkülönítőtől, ahol – miután lecsillapodott – nagyszemű könnyeket sír, mint egy hatalmas termetű kisgyermek, hogy kiengedjék. Mohammed viszonylag nyugodt volt ezen a szombati napon, úgy döntöttem végül, bár némi fenntartással, hogy visszakísérhetik a Monet-ra. Helyet kellett csinálnom ugyanis az újonnan érkezőnek, akit közterületről karhatalom kísért, a közbiztonságra veszélyes és kényszergyógykezelését elrendelte a prefektus. Ennyit tudtam mindössze, miközben a Degas személyzetével egyetemben felkészülten vártuk a zárt osztályon, míg sterilen és vendégszeretően ragyogott a felszabadult elkülönítő.

Bilincsből hozták ezt az embert, aki egészen valóságosan sovány volt. Nyírfaágszerű végtagjain lötyögött a láthatólag több számmal túlméretezett piszkos ka-

bát és a nadrág, ez utóbbit madzagok tartották azon a tájon, ahol a derék szokott lenni. Ívben meghajlott a háta, az alsó hátszigolyáknál ék alakú kiszögelléssel, a csigolyák tövisnyúlványain, mint apró csontszegecseken, elemelkedett a vékony ing. Az elszórt barnás piszokfoltok alatt fehérlett a kéz bőre, keskeny kézfeje szinte átfért a bilincsen, amit faágszerű csuklóján viselt, és ami ólomsúlynak hatott a tojás-héj csontokon. Arcbőre, akárcsak a kezé, csapzott szakálla fölött életszerűtlenül fehér, áttetsző, mint a mélyhűtött tengeri halak kiolvadó húsa. Világosbarna szemei aránytalanul nagyok, szinte túlméretezettek, tátong bennük a pupilla. Morel úr? – kérdeztem szokás szerint formálisan, és persze fölöslegesen, hiszen ki más lehetne, mint az, akinek az azonosságát a nagyszámú biztonsági előírás mellett már számtalanszor ellenőrizték, beleértve az őt kísérő rendőröket, meg a szövevényes adminisztrációt. Igen, asszonyom. Bocsánat, doktor – javította ki magát azonnal, halkán beszélt, kissé rekedten, vagy inkább fátyolosan. A fogai elég épek voltak, bár láthatólag elhanyagolt állapotban. Tudja, miért van itt? – kérdeztem, miközben beleolvastam az előttem heverő dokumentum halomba, amelyben az állt, hogy Claude Morel közterületen, egy parkban, kiskorúnak mutogatta a nemi szervét, majd furcsán, zavartan viselkedett, a kiérkező rendőrök elől a bokrok mögé akart elbújni, később menekülni próbált, összefüggéstelenül és értelmetlenül beszélt. Üldözőket, gyilkossággal való fenyegetést hallottak ki e beszédből, így a francia törvények értelmében, a közrend és a közbiztonság érdekében a megyei prefektus elrendelte a zavart elmeállapotú és veszélyesnek ítélt beteg pszichiátriai osztályos kezelését, egy elsődleges orvosi szakvéleménnyel alátámasztva. Tudom, hogy hol vagyok – válaszolta Claude Morel rövid hallgatás után –, bár nem értem, hogy miért ide hoztak. Meg akarnak ölni, évek óta követnek, lehallgatnak. Kicsoda, Morel úr, ki követi, ki akarná önt megölni? – kérdeztem, ezúttal már magabiztos orvosi zöngével, mert szilárd alakot öltött a kórkép: üldözési téboly, paranoia. Ez nem feltételes mód, hanem kijelentő, nem meg akarnának, hanem meg akarnak ölni. De erről nem kívánok beszélni, az urak előtt kiváltképpen nem – válaszolta halkán, de határozottan, a szemembe nézve, majd a tekintete beleolvadt az ablakot beborító sűrű szivárgásba. Tagadhatatlan, hogy meglepett a nyelvtani kitétel, szavainak nem várt választékosága, a majdhogynem hajléktalan, de legalábbis elhanyagolt külsejével eléggé ellentétben állt a modora. Előítéletek foglya vagyok, mondtam magamban, s hosszabbban, vizsgálódva néztem a nyomorúságos ruhába öltözött falfehér, rendkívül sovány, hajlott hátú, törött nyírfaágra emlékeztető szakállas emberi lényt, aki a nyelv árnyalatait ilyen pontosan érzékeli és megnevezi, majd a rendőrökhöz fordulva szóltam, hogy vegyék le a bilincseit. Biztos benne, doktor? – kérdezte egyikőjük, pillanatnyi csodálkozással, de látható megkönnyebbüléssel is, hiszen véget ért az elmeosztályos küldetésük. Hogyne. Igyanak egy kávét, ha engedi a szabályzat – ez a jól bevált mondat mindig hatott, ha kellő arányú mosolyba csomagoltam –, majd elmehetnek, minden rendben van, magunkra hagyhatnak – mondtam egészen nyugodtan. Miután távoztak, kértem egy kávét Morel úrnak is, meg egy pohár vizet, és

megkértem, hogy üljön le. Míg bilincsbén volt, és közrefogták a rendőrök, kénytelen volt állni. Tudja, miért van itt? – tettem fel újra a kérdést. A kávé óvatosan eltolta magától, bal kezébe vette a műanyag vizes poharat, és lassan, egészen lassan ivott belőle néhány kortyot, a gégefedő megemelkedett, a víz lesiklott a nyelvcsövén, az ing nyakánál látni lehetett, ahogy a kulcsontok és a szegycsont közti sötét árkot elmozdítja a víz hullám, majd elsimul a mélyedés. Az ujjait nem vette le a pohárról, a szürkésfehér, törékeny nyírfavessző-ujjak finoman körbefonták a polisztirol lemezt, mint idegen, émeszthetetlen hulladékot a vízparti fák eres felszíni gyökerei, a papírvékony műanyag nem horpadt be a nyomás alatt. Undorító idő volt, háttal ültem az ablaknak, de éreztem, ahogy az esővíz gilisztaszerűen kúszik le az ablakon, szemközt Claude Morel-lel. Akkor, azon a nehezen elviselhető télen, amikor megismertem Morel-t, akkor láttam először, hogy öregszem, a haj alattomos kúszóferegként csúszott a mindig feszes hasfalam és csípőm bőre alá, táskás lett a szemem, arcom bal oldalán az államig kivehetővé vált egy éles és mély ránc, Morel ezt nézte hosszasan és csak ezután válaszolt. Mert meg akarnak ölni. Évek óta rejtőzködöm, nem tudja elképzelni, mennyire óvatos voltam, de tudtam, hogy nem tévesztenek szem elől, figyeltek és lehallgattak mindvégig, és most egy mondvacsinált ürüggyel elfogtak, hogy megöljenek. Kicsoda? Kik akarják megölni, Morel úr? – nyomatékossá tettem a kijelentő módot, de nem válaszolt, csak a ráncot fürkészte az arcomon, meg az ablakon lecsorgó nyirkot. Itt az áll, hogy a nemi szervét mutogatta egy kiskorúnak a parkban – kerestem másfelé az utat, ami hozzáférést enged e közveszélyesnek minősített tébolyodott elméhez. Szó sincs erről! – láthatóan felindult, a méltatlankodástól rózsaszínes árnyalat jelent meg a kiálló járomcsont felett, kifejezetten furcsának, kislányosnak hatott ez a reakció, az erek elemelkedtek a szikkadt nyak törzséről, szaporán lüktettek. Kijöttem otthonról, megérte, hogy ki kell jönnöm néha, beszerezni, amit muszáj, és rám jött a vizezés, mostanában nem tudom tartani. A parkba mentem, a bolttal szemközt, egy nagyobb bokor mögé álltam, de éppen akkor odaszaladt az a lány, meglátott és kiabálni kezdett. Nem tudtam egyből felhúzni a nadrágomat, mert bő, láthatja, leesik, madzagokkal kell megkötnöm, sajnos nincs nadrágszíjam. A lány sikított, ezért nagyon siettem, de a kapkodástól folyton kioldódtak a madzagok. Futva jöttek a szülei, látták, hogy mindegyre lent van a nadrágom, a lányuk meg csak visított, az apja üvöltött, meg akart ütni, aztán hívták a rendőrséget – itt szünetet tartott a zilált mondatrészek után, a méltatlankodás heve láthatólag csillapodott, egyenletesebben kezdett lélegezni. Menekülni próbáltam, de beláttam, hogy reménytelen. Tudtam, hogy egyszer sor kerül rá, és megölnék. A titkoszolgálat jelezte a rendőrségnek, hogy elhagytam a lakást, mert a lakásban nem tudtak bemérni – a mondatát Nadine üvöltése szakította félbe, az elkülönítőben volt, amióta François Leclerc-el összevesztek és uralhatatlanná vált az üldözési-befolyásoltatásos tébolya, a hallucinációktól őrzöngött, hiába kapott annyi antipszichikumot, hogy megölné egy lovat. Mindenfajta kezelés meddő és fájdalmasan reménytelen volt, Nadine kezelőorvosai időről időre cserélődtek, mert egyszerűen

kikészültek e szkizofrén téboly megveszekedett, uralhatatlan erejétől, amit semmilyen kezeléssel nem lehetett legyűrni. Néha azért kellett orvost váltani, mert Nadine bomlott elméjében sátánná változott a kezelőorvos is, és elméjének pokolbéli forgatagából eszelős kínjában kitörve megtámadta az orvosát. Nadine felüvöltött az elkülnítőben és Claude Morel elhallgatott. Az üvöltés utáni néhány pillanat kivált az idő megszokott rendjéből és minden megtorpant egy villanás erejéig, az eső nem küszökött tovább gilisztaként az ablakon és az ördögisten kiesett a foteléből, ahonnan a képtelen emberi szenvedés e való világ show-ját nézte.

Claude Morel története lassan, lépesről lépésre bomlott ki az elkövetkező hónapok során, a paranoid téboly precíz, sűrű szövésű pókhálója mögül, amit a hosszas orvosi kezelés révén csak óvatosan lehetett felfejteni, mint a keresztcsonti felfekvős fájdalmas, fekélyes sebébe beleragadt kötszert. Claude Morel több, mint egy évtizede élt teljesen egyedül a lakásában, semmiféle emberi lényel nem tartott kapcsolatot. 400 euró körüli jövedelme megvédte a legteljesebb nyomortól, de nem tudta teljesen megvédeni az éhezéstől, ha kifizette a lakhatása és egyéb alapvető szükséglete költségeit. Nem folyamodott soha pénzbeli vagy egyéb segítségért az illetékes szociális hivatalokhoz, ahogy kivétel nélkül mindenki, aki ebből a segélyből élt, nem fordult más szervezetekhez, így a vöröskereszthez sem, hogy élelmet, ruhát igényeljen. Nem kért semmit és mégsem volt elmaradása, villany-, gáz-, vízszámla vagy lakbér hátraléka. Nem volt telefonja, hűtőszekrénye, mosógépe, televíziója, semmiféle technikai berendezése, még órája sem. Nem érintkezett senkivel, leszámítva a diszkontáruházzal szolgálatos pénztárosát, már amennyiben érintkezésnek nevezhető, ahogy a szalagra helyezett konzervet vagy ásványvizet, amit mindig a legelső polcokról vett el, szótlánul, a köszönésre legfeljebb bólintva, kifizette és elment. Kizárólag alkonyatkor vagy sötétedés után távozott otthonról, ezért rejtély maradt, hogy a kórházba érkezése napján miért változtatott e szokásán és miért délelőtt ment a boltba. Hogyan tudott ennyi jövedelemből megélni, Morel úr? – firtattam többször is, mert sehogyan sem fért a fejembe az alkalmazkodás e szélsőséges csodája, olyan volt, mint a nyugati világ különös, elvadult kultúrpartizánja, aki a civilizáció kikerülhetetlen nyomása alól más számára láthatatlan egérutat lelt, de mégsem sodródott ki a hajléktalanok és nincstelenek emberevő futóhomok szigetére. Mert Claude Morel művelt, olvasott lény volt, aki elmagyarázta nekem Michel Foucault elméletét a társadalmi normákról és az intézményesített hatalmi mechanizmusokról, melyek a semlegesség és a függetlenség örve alatt működnek az igazság-szolgáltatásban és az orvoslásban. Beszélt a hatalmi viszonyokról, melyek átszövik az egész társadalmat, és amelyek lényegében a polgárháború derivátumai, értekezett a mikro-hatalomról, mely lehetővé teszi a hozzám hasonló orvosoknak, kik e társadalom szövetképző egységei, hogy meghatározzák és szabályozzák a normalitást, és deklarálják, hogy ki az őrült.

Úgy tűnt, hogy Claude Morel a kórházi kezeléseken keresztül fokozatosan belátja, hogy kezelésre szorul, mivel korábban szilárd meggyőződése, téveszméje volt, hogy le-

hallgatják és megfigyelik, és egész egzisztenciája és létezőmódja ennek kivédésére és elhárítására szerveződött. Mivel úgy tudta, hogy a titkosszolgálat és a rendőrség a lépteit regisztrálja mozgásdetektorokkal, ezért a lakásában soha nem lépett a padlóra, mindenfelé cölöpöket helyezett el, azokon közlekedett, mint egy mocsári ragadozó. Összepréselt műanyag palackokat rakott mindenfelé a lakásban, hatalmas mennyiségben, hogy zavarják a titkosszolgálat jeleit. Mikor a kórház ápolói jóval később Claude Morel lakásába bejutottak, számtalan szemeteszákot töltöttek meg a műanyag palack arzenállal, hogy végül feltáruljon előttük a lakás belsejében, a nappali mennyezetéhez rögzített, fecskefészekre emlékeztető különös építmény, ahová a cölöpökön lehetett eljutni. Mint az új-guineai erdők mélyén a bennszülöttek, akik fák hegyére építkeznek, Claude Morel is házat épített magának a panelház belsejében, a nappali sarkában, amire kötélhágcsón lehetett feljutni. Kutyaól méretű, szabálytalan, néhol szögletes búboskemence-szerű építmény volt a mennyezethez préselve, fából, műanyagból, miegymásból összetákolva, amiben nem tudott kiegyenesedni, ezért görbült meg a gerince az évek során. Ott élt, csak ritkán, nagyjából hetente, és csak sötétedéskor hagyta el a furcsa fecskefészek-tákolmányt, óvatosan lekúszva a kötélhágcsón, majd finoman egyensúlyozva a padlón bizonyos távolságokban elhelyezett cölöpökön, hogy soha ne érintse a padlót. Tudta, hogy a titkosszolgálatot és a rendőrséget csak így lehet kijátszani, ideig-óráig. Azt, hogy miért figyelték, soha nem volt hajlandó elmondani. A múltjából, a mozaikszerű utalásokból, forgácsolt mondatokból annyit sikerült összerakni, hogy a francia idegenlégióban szolgált, ahová valamiféle belső, talán hitbéli válság és súlyos családi konfliktusok miatt jelentkezett. Tény, hogy képbe került néhány hónap múltán Claude Morel nővére, akivel Claude évtizedek óta nem tartott semmiféle kapcsolatot, s akivel a kórházi lét során, a személyzet közreműködésével, újonnan kialakult valamiféle összeköttetés. Beszéltem e lánytestvérrel telefonon és megerősítette mindazt, amit Claude Morel állított: hogy nagyon régen megszakított minden köteléket a vallását gyakorló protestáns családdal, azután, hogy hitbéli ügyekben súlyosan összekülönböztek és a fivére jelentkezett az idegenlégióba. Sokszor elnéztem Claude Morel finom arcvonásait, élesen metszett járomcsontját és orrát, középkori festmények és templombelsőik ábrázolják ilyennek Keresztelő Szent Jánost, figyeltem elegáns gesztusait, gracilis csontozatát, és nem értettem, miként kerülhetett ez az ember az idegenlégióba. Abban az időben sokat szenvedtem a fogaim miatt, felső és alsó metszőfogaim koronája megrövidült, ismeretlen eredetű kopás jelentkezett hirtelen, s azon a lucskos, undorító poitiers-i télen hiába jártam a fogorvosokat, a gyötrelmen kívül nem sok eredménye volt. Úgy éreztem, engem a fogorvosok ölnek meg. Claude Morel fogsora az enyémnél rosszabb állapotban volt, tele szuvasodással, fájtn neki minden rágás, de ennek ellenére ellenállt minden kísérletemnek, és nem volt hajlandó fogorvoshoz menni, bármennyit kapacitáltam én is, az ápolók is a Monet osztályon. Mert néhány hét után, a zárt osztály Degas-féle túllszoknyás balerinái közül Monet tavorózsái közé került, ahol aztán lehetősége adódott arra is, hogy ápolói kísérettel

kimenőre menjen Michel Foucault szülővárosába. Ezt is Claude Moreltől tudtam meg, hogy Foucault Poitiers-ban született, ahol én akkor több, mint egy éve dolgoztam. Morel a rendszeres táplálkozástól és a gyógyszerektől kissé kitelt, noha továbbra is asthénias alkatú maradt, szakáll nélkül érvényesült finom metszésű álla és arcvonásai, műveltsége révén élmény volt vele találkozni, mert a paranoid téboly finomszövésű pókhálója már csak nagyon diszkréten árnyékolta a szellemét. Az árnyék azért ott volt, mert mindvégig és rendíthetetlenül meg volt győződve arról, hogy meg fogják ölni, de erről az utóbbi időben már nem beszélt, kitért a kérdések elől. Több kimenő után, amelyek során Claude-ot mindig egy ápoló vagy segédápoló kísérte, elérkezett az idő, hogy önállóan is otthonában töltsön egy hétvégét, a lakása elvégre akkor már rendezett és normálisan lakható volt, mentes az évek műanyag palack, konzerv és egyéb hulladékának hordalékától, amiket heteken át takarítottak. Claude Morel több hónapnyi kórházi kezelés után tehát hétvégére kísérő nélküli kimenőt kapott, a kimenőről azonban hétfőn nem tért vissza. Azt hittük, hogy azért nem ért vissza időben, mert nincs órája. Tévedtünk. Claude Morel a kimenője alatt megölték, a tetemét felgyújtották, félig elszenesedett holttestét a lakása melletti szemetes konténernek környékén találták meg. A rendőrség szűkszavúan csak ennyit, a halál tényét és fenti körülményeit közölte a kórházzal, további megkeresésünkre nem reagáltak.

A következő nyáron hazautaztunk Magyarországra. Makón megnéztük a Makovecz-féle fürdőt, a felújított Korona szállót, ittunk egy kávé a Gordius szálloda halljában, majd elsétáltuk a Bérpalota előtt. A Bérpalota párkányára felnézve megakadt a szemem az eresz alatt levő fecskéfészkeken, olyanok voltak, mint Claude Morel erődítménye a nappalija mennyezetének sarkában, ahová a gyilkosai elől menekült és ahol menedéket lelt, míg a társadalom ki nem szabadította onnan. Claude Morel – mondtam önkéntelenül, félhangosan. De ki az a Claude Morel, Mutter? – nézett rám a fiam.